

СПІВВІДНОШЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО Й ІННОВАЦІЙНОГО В КУЛЬТУРІ ДЕРЖАВ-СУСІДІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ ТА БІЛОРУСІ)

Бистрякова Валентина Никодимівна,

доцент кафедри рисунка та живопису

Мазніченко Оксана Володимирівна,

доцент кафедри рисунка та живопису

Паушкова Світлана Георгіївна,

старший викладач кафедри рисунка та живопису

Київського національного університету технологій та дизайну,

krug@knutd.edu.ua

Розгляд співвідношення традиції та інновації у певній національній культурі представляє собою вельми складне але водночас актуальне завдання для сучасного дослідника. Явище традиції вже давно всебічно вивчене у культурології і передбачає тісний зв'язок сучасних культурних процесів із подіями та, що особливо важливо, цінностями минулих епох. Національний колорит, етнічність, релігійність, символізм, міфологізм – ось ті компоненти культури й мистецтва, які тією чи іншою мірою пов'язані з традицією.

Що стосується терміну «інновація», то, як відомо, він був уперше в науковій думці використаний австрійським ученим-економістом Й.Шумпетером, котрий у своїх працях «Теорія економічного розвитку» та «Цикли ділової активності» дав цьому явищу таке визначення – «процеси науково-технічних змін із метою створення й використання нових видів споживчих товарів, виробничих і транспортних засобів, нових ринків і форм організації промисловості» [9, с. 114].

У цілому залежно від об'єкта та предмета дослідження у науковій літературі представлено кілька підходів до розгляду інновації:

- як системи (власне Й.Шумпетер, М.Лапін, Л. Волдачек та ін.);
- як процесу (Б.Твісс, Б.Санто, Т.Брайан, С.Валдайцев тощо);
- як зміни (Л.Морр, Ф.Валента, Ю.Яковець та ін.);
- як результату (Р.Футхудімов, С.Ілляшенко, І.Балабанов тощо);
- як об'єкта (В.Мединський, Е.Уткін та ін.);
- як ідеї (Х.Барнет, Г.Залтман, Л.Федулова тощо) [6, с. 455].

Осягнення суті інновацій в культурі було започатковано американським ученим П.Друкером, на переконання якого «інноваційна культура є комплексним впровадженням і всебічним засвоєнням інновацій у різних сферах життєдіяльності на основі збереження в інноваційній системі динамічної єдності старого, сучасного і нового» [2, с. 59].

Розвиваючи творення концепцій інноваційної культури, В.Балабанов під останньою розуміє «особливу форму (різновид) загальнолюдської

культури, який є новою історичною реальністю, ця реальність постає як наслідок прагнення суспільства до самооновлення; інноваційна культура є передумовою якісних змін життєдіяльності людей, вона нині може претендувати на роль найважливішого соціально-психологічного фактора суспільного розвитку» [1, с. 77].

Належне відображення у наукових розвідках, у т.ч. в термінологічному апараті, також знайшло протиставлення інновацій традиції. За Б.Лісіним, «інновації по своїй суті перебувають у певному протиріччі із традиціями. Вирішити це протиріччя можна лише в тому випадку, якщо інновації виникають у надрах традиції, а ті є основою для творчого процесу як джерела інноваційної культури» [5, с. 49].

Інновацію у культурі можна розглядати як результат творчого процесу і як процес впровадження нововведень. Водночас вивчення інновації як процесу впровадження нововведення дозволяє за інновацію видавати й чужу ідею, але вперше впроваджену в тому або іншому творі культури й мистецтва.

Стверджуючи про взаємодію інновації й традиції в культурі й мистецтві можна виділити кілька особливостей. По-перше, будь-яка традиція – це колишня інновація, і будь-яка інновація – це потенційно потенції майбутня традиція. По-друге, інновація й традиції у творчості митця доповнюють одна одну.

Для культури у цілому концепт інновацій є по-суті привнесеним явищем, оскільки був запозичений з техніко-економічної сфери. Разом із тим, якщо застосовувати термін «інновації» саме щодо мистецтва, то він вочевидь має передбачати формування на ґрунті традиційних мистецьких стилів, жанрів і напрямів якогось нового продукту.

Продуктивним може бути звернення до досвіду поєднання традиційного й інноваційного у культурах держав, що є сусідами України та мають спільний з українцями історичний шлях, а також мовну й ціннісну подібність. Такими країнами, зокрема є Польща та Білорусь, сучасній культурі яких, зокрема, притаманні такі риси:

–*Польща*: на переконання багатьох культурологів, являється своєрідним культурним локомотивом усього регіону Центральної та Східної Європи, а в окремих сферах, зокрема кінематографі, виходить на загальносвітовий рівень.

Польська культура, що дотепер зберігає пам'ять про «Річ Посполиту обох народів», – це «культура прикордоння», породжена у самому центрі Європи. У Польщі тісно поєдналися культурні традиції багатьох народів, і цей взаємозв'язок постійно надихає артистів, художників, письменників. Діалог із минулим, що ніколи не припиняється, висока активність у «звертанні до національних коренів» характеризує навіть польське авангардне мистецтво.

У польській літературі початку XXI століття активно висвітлюються теми пошуків духовного коріння або власної батьківщини у хитросплетеннях

новітньої історії, а також здійснюються спроби введення в художню літературу мови сучасних ЗМІ, знакових явищ і героїв масової культури. У 1996 році Нобелівськими лауреатами з літератури стали Чеслав Мілош та Віслава Шимборська.

Поряд з багатьма видами й варіантами драматичного театру, в основу якого покладено художнє слово, у Польщі розвиваються й досягають чудових результатів такі інноваційні театральні жанри як пластичний, музичний театр, театр жесту. Роста популярність лялькового театру, театру фігур і тіней. У Польщі є навіть театр малюнка й театр вогню й паперу. Репертуар польських театрів поєднує як національну класику, так і сучасний авангард. Так само, як і в інших країнах Європи, у Польщі поширений такий вид театру, як драматичний, що спирається на діяльність відносно постійних колективів.

Славетне польське кіно організоване так само, як у західноєвропейських країнах. Як індустрія вона довела свою самостійність ще на початку 90-х рр., коли польські кінематографісти брали участь у зйомках фільму С.Спілберга «Список Шиндлера» (1993), а троє учасників знімальної групи – оператор Я.Камінський і художники-постановники А.Старський і Е.Браун здобули Оскар. Традиційним напрямком польського кінематографа є «кіно морального занепокоєння», яке відображає суспільні хиби свого часу і є продуктивною творчою формулою як багато десятиліть тому, так і на початку XXI століття.

Окремо слід наголосити на інноваційних трендах у координації культурного життя Польщі. Цим із 2002 року опікується Національний центр культури країни, увага представників якого зосереджена на розвитку й професіоналізації культурного сектору шляхом удосконалення компетенцій і навичок керівників, animatorів та інших фахівців за допомогою різних тренінгів під керівництвом польських і міжнародних експертів, а також освітніх заходів і програм із міжнародного обміну. У той же час поряд з культурною спадщиною Польщі Національний центр культури прагне підтримувати й популяризувати національні й державні традиції, а також заохочувати культурну освіту й стимулювати інтерес до культури й мистецтва.

–*Білорусь*: найбільш характерною рисою сучасної білоруської культури, що відрізняє цю країну в усьому регіоні Центрально-Східної Європи, є домінуюча роль держави. Зокрема, на офіційному рівні проголошується, що під захистом уряду перебувають усі шедеври білоруського мистецтва, що дійшли до наших днів (вони зберігаються в колекціях найбільших музеїв, зібраннях бібліотек Республіки Білорусь).

Водночас досить стабільне економічне становище в Білорусі дозволяє активно розвиватися і культурній сфері. В країні проходить безліч художніх виставок, музичних, театральних і кінематографічних фестивалів.

Попри значну роль традицій в образотворчому мистецтві Білорусі (домінування реалізму і фольклоризму) воно є різноманітним за стилями,

напрямами і жанрами. Найцікавіші твори білоруського живопису й скульптури різних епох можна побачити в художніх музеях країни.

Найбільшими колекціями творів мистецтва характеризується Національний художній музей Республіки Білорусь. Він активно пропагує національне мистецтво, тут постійно проходять виставки творів білоруських художників.

Сучасне музичне мистецтво Білорусі насамперед прагне зберегти національні традиції, одночасно (хоча й меншою мірою) розвиваючи популярні у світі стилі й напрямки. Твори білоруських композиторів, світової класичної й естрадної музики звучать у виконанні як професійних, так і самодіяльних музикантів. Значну популярність здобули провідні музичні колективи країни (вони як правило діють під цілковитим патронатом держави): Президентський оркестр Республіки Білорусь, Національний оркестр симфонічної й естрадної музики під керуванням М.Фінберга, Державний академічний симфонічний оркестр, Державна академічна хорова капела ім. Г.Ширми, вокально-інструментальні ансамблі «Песняри», «Сябри» тощо. У Білорусі щорічно проходять фестивалі, що представляють різні напрямки й жанри музичного мистецтва: «Білоруська музична осінь», «Мінська весна», «Золотий шлягер», «Музи Нясвіжа».

У Республіці Білорусь працює 28 державних театрів, велика кількість самодіяльних народних колективів, у т.ч. лялькові, драматичні й музичні театри. Найбільш відомим театром країни є Національний академічний Великий театр опери й балету Білорусі.

Сучасне білоруське кіно не лише продовжує традиції попередніх поколінь, але й шукає нові шляхи розвитку. У Білорусі здійснюється багато спільних проєктів з кінематографістами країн світу, насамперед РФ. У Білорусі проходять великі кінофестивалі, зокрема Мінський міжнародний кінофестиваль «Лістапад» і конкурс фільмів для дитячої і юнацької аудиторії «Лістападзік» (Мінськ).

Отже, можна стверджувати, що у найбільш широкому розумінні інновації у культурі можливо доцільно трактувати як антипод традиції. Актуальною є теза про те, що кількість компонентів культури, сформована традицією, переходить у якість, генеровану інновацією.

Розглядаючи у найбільш загальних рисах рівень розвитку культури країн-сусідів України – Польщі й Білорусі – можна стверджувати що Республіка Польща як невід’ємна частина західного світу й держава ЄС звичайно більшою мірою ніж Білорусь залучена в європейське культурне середовище і тому має відносно вищий рівень інноваційності культури. Натомість Республіка Білорусь як північний сусід України попри всю унікальність і самобутність власної національної спадщини все ж не позбавлена значного числа культурних пережитків минулого, зокрема періоду СРСР. Крім того, для Білорусі дається взнаки її інтегрованість до проросійського культурного середовища, а також залежність від РФ з низки важливих питань соціального життя. Модель культурного життя Білорусі

значною мірою продовжує існувати у незмінному вигляді з радянських часів.

Результатом такої відмінності між культурами Польщі й Білорусі є цілком несхожий характер розвитку національної свідомості у титульних народів обох держав. Так, про поляків із повною впевненістю можна стверджувати що це нація із високим рівнем самоідентичності, а їх патріотизм носить державницький (в окремих питаннях навіть великодержавницький характер). Водночас населення Білорусі характеризується відносною розмитістю національної, у т.ч. мовної ідентичності, значна частина білорусів відносить себе до так званого «русского мира», а у культурі домінує постійне звернення до тем минулого.

Література:

1. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2001. – 304 с.
2. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке : пер. с англ. / П. Ф. Друкер. – М. : Вильямс, 2007. – 235 с.
3. Замкова Н. Л. Управління інноваціями / Н. Л. Замкова, В. В. Боковець. – Вінниця, 2017. – 244 с.
4. Кириленко К. М. Підходи до розуміння інноваційної культури в контексті сучасного наукового дискурсу та їх наскрізні ідеї / К. М. Кириленко // Питання культурології. – 2015. – Вип. 31. – С. 64-71.
5. Культурологія / за ред. А. Є. Конверського. – Харків : Фоліо, 2013. – 863с.
6. Мілютіна Ю. С. Дискусійні питання щодо визначення понять «інновація» та «нововведення» / Ю. С. Мілютіна // Університетські наукові записки. – 2011. – № 4. – С. 454-462.
7. Соболев Т. В. Философский анализ содержания понятий «культура», «инновация» и «инновационная культура» / Т. В. Соболев // Молодой ученый. – 2014. – № 13. – С. 337-341.
8. Старовойт О. В. Креативна природа інноваційної культури / О. В. Старовойт // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2014. – Вип. 32. – С. 36-42.
9. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Эксмо, 2007. – 386 с.